

ΟΚΤΩΒΡΙΑΝΑ

ΣΕΦΕΡΗΣ

**Δακρυσμένο πουλί
στην Κύπρο την θαλασσοφιλήτη
Κύριε, βοήθα να θυμόμαστε
πώς έγινε τούτο το φοινικό
Την αρπαγή, τον δόλο, την ιδιότητα
το στέγνωμα της αγάπης
Κύριε, βοήθα να τα ξεριζώσουμε**

Γ. ΣΕΦΕΡΗΣ

Στις 8 Ιουλίου 1878 η Αγγλική εφημερίδα «Ντεϊλν Τελεγκράφ» δημοσίευε περίληψη μιας συμφωνίας που είχαν συνάψει με τον όρο της μυστικότητας η κυβέρνηση της Αγγλίας και ο σουλτάνος της Οθωμανικής αυτοκρατορίας στην οποία αναφερόταν ότι ο σουλτάνος δεχόταν να καταληφθεί το νησί της Κύπρου από την Μεγάλη Βρετανία. Η ιδιότητα αυτή αλλαγή αφεντικού προφοδότησε με πολλές επιπτώσεις το Ελληνοκυπριακό στοιχείο, που πίστευε στον «φιλελευθερισμό» των Άγγλων. Μηνύματα αισιοδοξίας ότι το όραμα της Ένωσης δεν ήταν πια μακρινό άρχισαν να σαρώνουν την Κύπρο. Έτσι στην υποδοχή του Άγγλου «Μέγα Αρμοστή και Αρχιστρατηγού» σερ Γκόνρετ Ουόλσλεϋ ο Αρχιεπίσκοπος Σωφρόνιος εκφράζοντας τα αισθήματα των «Ακριτών της Ελληνικής ιδέας» μεταξύ άλλων υπογράμμιζε: «Οι Κύπριοι δέχονται την αλλαγή διακυβερνήσεως με την πεποίθηση ότι οι Άγγλοι θα επαναλάμβαναν την χειρονομία των Ιονίων υψών και θα βοηθούσαν την Κύπρο να ενωθεί με την μητέρα Ελλάδα». Κατά τα πρώτα αυτά χρόνια της Αγγλοκρατίας οι Άγγλοι δεν έδειχναν ενδιαφέρον όταν οι Κύπριοι εξέφραζαν και διακήρυσσαν τα εθνικά και εσωτικά τους αισθήματα. Σιγά σιγά όμως οι Κύπριοι άρχισαν να συνειδητοποιούν την αφεργεγνότητα και το ψευδεπίγραφο των κατά καιρούς δηλώσεων των Άγγλων όπως λόγου χάριν του Τσεβρόιλ και του Γλάδστωντα και άρχισαν να καταβάλλουν πιο συντονισμένες προσπάθειες να πείσουν και να πείσουν τους Άγγλους. Έτσι την δεκαετία

του 1880 ιδρύθηκαν διάφορες μυστικές οργανώσεις στην Λάρνακα που τότε ήταν το «λίκνο του πνεύματος» και οι οποίες μέσω του εκφραστικού τους οργάνου, «Ένωσις» αγωνιζόντουσαν να μετουσιώσουν σε πράξη το αρχέγονο όραμα των Ελληνοκυπρίων. Την ίδια επίσης εποχή ιδρύθηκε στην Αθήνα «Σύνδεσις των εν Αθήναις Κυπρίων» με πρώτο στόχο την Ένωση. Τον Απρίλιο του 1899 οι Σπύρος Αραούζος και Νικόλαος Καταλάνος συλλέβαν την ιδέα της ανακήρυξης της Κύπρου σε ηγεμονία με αρμοστή τον πρίγκιπα Νικόλαο. Η όλη όμως προσπάθεια τορπιλλίσθηκε στη γένεση της λόγω της κατηγορηματικής αντίθεσης του βασιλιά Γεώργιου.

Χαραυγή του εικοστού αιώνα βρήκε τους Κύπριους να κατανοούν μέρα με την μέρα περισσότερο ότι οι Άγγλοι ουδέποτε με την θέληση τους θα αποδέχονταν την Ένωση της Κύπρου με την Ελλάδα. Από την άλλη μεριά οι Άγγλοι αρχίζουν μια ενορχηστρωμένη προσπάθεια που στοχεύει στην αποκοπή της Κύπρου από τον εθνικό κορμό. Την δυσφορία των Ελληνοκυπρίων στην προσπάθεια των Άγγλων να εκφυλίσουν την Ελληνική ιδέα επαυξάνει η επιβολή αβάστακτης φορολογίας η οποία βυθίζει την Κύπρο σε καθολική σχεδόν ένδεια. Όταν το 1914 οι Άγγλοι μετα την έξοδο της Τουρκίας στον πόλεμο στο πλευρό των Γερμανών προσάρτησαν την Κύπρο εντείναν την προσπάθεια αφελληνισμού η οποία αναγορεύθηκε σε κυρίαρχο σωματικό της πολιτικής τους από το 1925 και μετά όταν η Κύπρος έγινε καποκία του Βρετανικού στέμματος.

Στέλιου Σαββίδη

Τα άρματα όμως δεν καταστέλλονται. Οι Ελληνοκύπριοι με κάθε τρόπο διακήρυσσαν την εμμονή και την απαρασάλευτη πίστη τους στην Ένωση. Με συνεχή υπομνήματα, διαβήματα και πρεσβείες στο Λονδίνο καλούσαν την εκάστοτε Αγγλική Κυβέρνηση να ταύτισει την τύχη της με την παραχώρηση της Κύπρου στην Ελλάδα.

Όταν το 1926 αφήθηκε στην Κύπρο ο νέος Κυβερνήτης, ο σερ Ρόναλντ Στορς φέροντας στις αποσκευές του κλασική παιδεία, «φιλελευθερισμό» και στίχους του Ομήρου που αρεσκοδάναν να απαγγέλλει στους Έλληνες προύχοντες μια νέα νύτα αισιοδοξίας άρχισε να φορτίζει συγκρινησιακά το Ελληνοκυπριακό στοιχείο. Δυσ μόλις όμως χρόνια αργότερα ο επιπλάστος αυτός μύθος - όπως άλλωστε όλοι οι μύθοι - διαλύθηκε και διαφάνηκε καθαρά τόσο το πραγματικό πρόσωπο του Στορς όσο και η αμετακίνητη άρνηση των Άγγλων.

Αφορμή ήταν η προσπάθεια του Στορς να οργανώσει γιορτές για τα πενήντα χρόνια της Αγγλικής κατοχής. Όπως ήταν ευνόητο η προσπάθεια αυτή συνάντησε την στερρά άρνηση των Ελλήνων και οι γιορτές έγιναν με την επιδεικτική απουσία του Ελληνοκυπριακού στοιχείου. Ο Στορς εξάλλος επέβαλε και τυπικά την γαλιτική ευγένεια και μεταξύ άλλων στις 17 Οκτωβρίου 1928 θερμοβήθησε το δικαίωμα της επιβολής της ποιητής της μαστιγώσης. Ακόμη έστειλε στην εξορία τους φλογερούς πατριώτες Φίλιο Ζαννέτο και Νικόλαο Καταλάνο. Η πρεσβεία που την ίδια εποχή αναχώρησε στο Λονδίνο με επικεφαλής τον Αρχιεπίσκοπο Κύριλλο ουδέν πέτυχε. Το 1929 όταν οι Εργατικοί ανέλαβαν την εξουσία νέα πρεσβεία που οποστάληκε στο Λονδίνο συνάντησε την απροσχημάτιστη άρνηση του Υπουργού Αποικιών Πάσφιλντ ο οποίος δήλωνε ότι «το Κυπριακό ζήτημα έχει κλείσει οριστικά και δεν δύναται επωφελέως πλέον να συζητηθεί». Την αδιάλλακτη στάση των Άγγλων τροφοδοτούσε και η έλλειψη οργανωμένου μαχητικού Ενωτικού κινήματος. Οι «υπέρ της Ενώσεως» εξάρσεις βασιζόνταν κατά πρώτο λόγο στην εκκλησία και κατά δεύτερο λόγο σε διάφορα

μεμονωμένα άτομα τα οποία από την πλευρά τους είχαν στενή σύνδεση με την Εθναρχεύουσα εκκλησία. Οι διάφορες ομάδες και κινήσεις που κατά καιρούς εμφανίζονταν στο προσκήνιο ^{ως} περισσότερο περιθωριακές παρά ενεργητικές και πολύ γρήγορα παραπληζόνταν. Από την δική τους πλευρά οι Άγγλοι έκαναν κάθε τι το δυνατό ώστε η αναποτελεσματική αυτή κατάσταση για το αίτημα των Ελληνοκυπρίων για Ένωση να διασω-

νισθεί.
Έναυσμα για την οργάνωση του λαού αποτέλεσε η ίδρυση το 1926 του Κομμουνιστικού Κόμματος Κύπρου (Κ.Κ.Κ.) με αρχηγό τον Ί. Σκελιά. Το Κ.Κ.Κ. απέκτησε γρήγορα απήχηση και ερείσματα στους εργατές των πόλεων. Δεν έχει όμως καμιά σπήχηση στα πλατειά λαϊκά στρώματα και στους αγρότες. Ο κυριώτερος λόγος πέραν βέβαια από την ιδεολογική του ταυτότητα ήταν η στάση του στο θέμα της Ένωσης. Όπως χαρακτηριστικά αναφέρει ο πρώην γραμματέας του Κ.Κ.Κ. του ΑΚΕΛ Πλουτής Σέρβας «Το Κ.Κ.Κ. ήταν αντίθετο προς την Ένωση. Με βάση τις οδηγίες της Κομμουνιστικής Επιτροπής της Κοινωνικής Δημοκρατίας. Στην άλλη πλευρά του λάδους, στο στρατόπεδο των Ενωτικών δυνάμεων που κατά βάσαν ήταν ανοργάνωτες δεσπόζουσα μορφή ήταν ο μητροπολίτης Κιτίου και βουλευτής Λευκώρων Νικόδημος Μυλωνάς. Για τον Κιτίου Νικόδημο ο Στορς στα απομνημονεύματά του αναφέρει «Νομοθετικό συμβούλιο χωρίς τον Επίσκοπο Νικόδημο Μυλώνα ήταν σαν αγευστο φαί, χωρίς αλάτι...»

Ήταν επιβλητικός με βλέμμα οξύ. Και όταν σηκωνόταν να μιλήσει, εγώ που ήμουν κυβερνήτης ένοιωθα φόβο».

Μια πρώτη προσπάθεια οργάνωσης του Ενωτικού χώρου έγινε το 1930 τον Ιανουάριο με την ίδρυση της Εθνικής Οργάνωσης Κύπρου (Ε.Ο.Κ.) στην Αρχιεπισκοπή. Η Ε.Ο.Κ. απαριθμόνταν από τα μέλη της Ιεράς Συνόδου, τους βουλευτές, τους ηγούμενους των μονών, εκπροσώπους των Ελληνικών εφημερίδων και 18 αρσιωχόνη μέλη, 3 από κάθε επαρχία. Γρήγορα όμως η δράση της Ε.Ο.Κ. ατόνησε. Το ίδιο όμως χρονικό διάστημα άρχισε να δραστηριοποιείται στο παρασκή-

νιο με πρωτοστάτες τους Γεώργιο Καραγιάννη και Σάββα Λοϊζίδη μια νέα οργάνωση η Εθνική Ριζοσπαστική Ένωση Κύπρου (Ε.Ρ.Ε.Κ.). Στην Ε.Ρ.Ε.Κ. άρχισαν να μωούνται μέλη από όλη την Κύπρο, αποφασισμένοι να αγωνισθούν έμπρακτα για την Ένωση. Από τους πρώτους που μνηθήκαν ήταν ο μητροπολίτης Κερύνειας Μάκάριος Β' και ο γραμματέας της μητρόπολης Πολύκαρπος Ιωαννίδης.

Την ίδια εποχή που κυφοροείται η Ε.Ρ.Ε.Κ. οι Άγγλοι στην προσπάθειά τους να αντιμετωπίσουν το κραχ του 1929 θέτουν στο Νομοθετικό συμβούλιο θέμα «περί συζητήσεως των Φόρων» βέβαια ότι θα υπερψηφισθεί αφού πάντα έτσι γίνονταν με την νίκωσα ύψη του Κυβερνήτη.

Για πρώτη όμως φορά στην ιστορία του Νομοθετικού συμβουλίου ένας Τούρκος βουλευτής — Ο 13ος Έλληνας όπως τον χαρακτήρισε ο Στορς — καταψήφισε την πρόταση του Κυβερνήτη με αποτέλεσμα η σχετική πρόταση να απορριφθεί. Η κατάσταση όμως είχε ήδη φτάσει στο απροχώρητο. Οι συνεχείς αδιάλλακτες δηλώσεις των Άγγλων ενάντια στην Ένωση, η συστηματική προσπάθεια αφέλλησμου και αποκοπής από τον εθνικό κορμό, η προσπάθεια να κηρυχθεί σαν ανεπιθύμητο πρόσωπο ο πρόεδρος της Ελλάδος Αλέξης Κύρου σε συνδυασμό με την εργώδη προσπάθεια να εξαθλιωθούν οικονομικά και να βυθισθεί στην πλήρη ένδειση το Ελληνοκυπριακό στοιχείο έκαναν πλέον φάνερη την αναγκαιότητα δυναμικότερης αντιπαράθεσης και διεκδικήσεως της Ένωσης.

Μέσα στις συνθήκες αυτές αποφασίσθηκε η εμφάνιση της ΕΡΕΚ στο προσκήνιο. Χρόνος εμφάνισης επιλέγηκε ο Οκτώβριος του 1931. Στην διακήρυξη που είχε ετοιμάσει η Σάββας Λοϊζίδης αναφερόταν σαν πρώτη αρχή «η μετά φανατισμού επιδίωξις της μετά του Ελληνικού Πολιτειακού συνόλου ενώσεως της Κύπρου». Στην ίδια διακήρυξη που υπέγραφαν διακεκριμένοι εθνικοί παράγοντες απ' όλη την Κύπρο αναγγελλόταν και η έκδοση του εκφραστικού οργάνου της ΕΡΕΚ «Αδιάλλακτος». Τα γεγόνατα όμως άρχισαν να τρέχουν γρήγορα και να προλαμβάνουν τους όποιους σχεδιασμούς. Ο εμπνευσμένος και χαρισματοειδής μητροπολίτης Κιτίου Νικόδημος Μυλωνάς με μια φειδωλό που έδωσε στην δημοσιότητα την

17ην Οκτωβρίου 1931 απευθυνόμενος στον Κυπριακό λαό τον κάλυψε να υψώσει την σημαία της Ένωσης. Ένα χαρακτηριστικό απόσπασμα του μανιφέστου λέει «Με το βλέμμα υψωμένο σταθερά προς τον φωτεινό αστέρα Νέας Βηθλέμ του Εθνικού Σωτηρίου, ένα δρόμο έχομεν και μόνον να βαδίσωμεν, τον δρόμο που είναι στενός και τεθλιμμένος μεν αλλά οδηγεί προς την Σωτηρία. Να υψώσωμεν υπό το φως της ημέρας την Σημασία της Ενώσεως και μέσα στας καμίνους των συνεχών προπαθειών αυπειραμένων γύρω της, ομοιούσας και λησμονούντας τας διχόνοιας, με πάσαν θυσίαν και παν μέσον να επιδιώξωμεν την Εθνική μας Δύτωση δια της μετώπης της Μητρος Ελλάδος Ενώσεως μας». Η ενέργεια του πεφωτισμένου τεράρχη προδόθηκε βυόελα ενδουσιασμού. Όταν στις 20 Οκτωβρίου μετάβηκε στην Λεμεσό ένα τεράστιο πλήθος συσσωρεύθηκε στο στάδιο για να τον ακούσει. Ταυτόχρονα όλοι οι Ελληνοκύπριοι βουλευτές υπέβαλαν τις παρατήσεις τους για ληθαίνοντες στην πίστη των «Ακρίτων του Ελληνικού Νότου» — όπως χαρακτηριστικά έλεγε ο Νικόλαος Λαϊνής — ότι η Ένωση με τους αγώνες του λαού θα γινόταν πραγματικότητα. Στην διακήρυξη που κυκλοφόρησε, ο λαός εκαλείτο σε παθητική αντίσταση την 21 Οκτωβρίου. Την 21 Οκτωβρίου ολόκληρη η Κύπρος εδονούτο από ενθουσιασμό από αγωνιστικότητα και από το πάθειο εκαλείτο σε παθητική αντίσταση την 21 Οκτωβρίου. Η ενδόμυχη διάθεση έγινε σύνθημα στο Κυβερνείο, στο Κυβερνείο οι συνθήκες ήταν ήδη ώριμες. Μια ανθρωποθάλασσα από επώνυμους και ανώνυμους, μικρούς και μεγάλους βάδιζε στο κυβερνείο. Η ανθρωποθάλασσα γινόταν συνεχώς μεγαλύτερη όταν πλήθη λαού από τα γειτονικά χωριά κατέφτανε στην Λευκωσία. Ο χώρος γύρω από το κυβερνείο γέμισε ανθρώπους που ζούσαν με την μέθεξη της Ένωσης. Ο Κυβερνήτης Στορς έντρομος μπροστά στο πλήθος καλούσε ενσχύσει ενώ ταυτόχρονα διαμήνουσε ότι ήταν έτοιμος να δεχθεί επιτροπή υπό το όρο να απομακρυνθεί το πλήθος. Ο επαναστατημένος όμως λαός έγγραφη την ιστορία του. Η ελληνική σημαία υψώθηκε στην

θεση της Αγγλικής. Πέτρες ριχνονταν εναντίον του κυβερνήειου που γρήγορα παραδόθηκε στις φλόγες. Οι Άγγλοι μπροστά στο δέος του λαού που ζητούσε το δικίο του άρχισαν να πυροβολούν. Αποτέλεσμα, ένας νεκρός ο δεκαεπτάχρονος Ουόφριος Κληρίδης και 7 τραυματίες. Ο επαναστατικός οίστρος γρήγορα μεταλλαμποδευθηκε σ' ολοκληρη την Κύπρο. Αυθόρμητα συλλαλητήρια μετατρέπονταν σε καταλήψεις αστυνομικών σταθμών και κατάργηση της αγγλικής εξουσίας. Στη Λεμεσό οι διαδηλωτές έσπασαν τους υαλοπίνακες της αγγλικής λέσχης τραυματίζοντας αρκετούς από τους εντός αυτής ευρισκόμενους Άγγλους. Οι αψιμαχίες στη Λεμεσό διάρκεσαν αρκετές μέρες με πολλούς τραυματίες και ένα νεκρό. Στο τέλος έγινε κατορθωτή η σύλληψη του Κιτίου Νικοδήμου και του Νικόλα Λανίτη. Στην ύπαιθρο της Λεμεσού πολλοί χωρικοί ανήλθαν στα όρη και κήρυξαν την Ένωση. Στο Πισσούρι το τελωνείο παραδόθηκε στις φλόγες οι δε φοροεισπράκτορες των Άγγλων συλλήφθησαν. Στην Αμμόχωστο οι αστυνομικές αρχές κατελύθησαν, φρούραρχος δε έγινε κάποιος Νικολαΐδης. Στην Κερύνεια οι συγκρούσεις συνεχίζονταν για μια βδομάδα περίπου. Τελικά στις 25 Οκτωβρίου συλλήφθηκε ο Κερύνειος Μανκρίος Β' ο οποίος οδηγήθηκε στις φυλακές Λευκωσίας. Την επόμενη συλλήφθηκε και ο Σάββας Λοϊζίδης ενώ ο αδελφός Λοϊζίδης δολοφονήθηκε από τους Άγγλους. Άδικα, στο περιβόριο των εξελίξεων όπως αποκαλύπτει ο πρώην γ.γ. του ΑΚΕΛ Φίλης Ιωάννου στην Απογευματινή της 26.3.1976 η ηγεσία του Κ.Κ.Κ. προσπαθούσε να κρατήσει μακριά από το κίνημα τους απλούς αριστερούς. Να και τα ίδια τα λόγια του Φίλη. Κατά τις 2-3 πρώτες μέρες των Οκτωβριανών ο Βάτης και η ηγεσία του Κ.Κ.Κ. στην οποία μετείχαν και οι Τεύκρος Ανθίας, Κίστας Κώννας... και άλλοι κατήγγελλαν το κίνημα με ειδική προκήρυξη σαν «εθνικιστική, αυβινοτική προβοκάτσια της Κυπριακής μεγαλοαστικής τάξης».

Όταν έφτασαν στην Κύπρο οι ειδικές δυνάμεις που είχε μετακαλέσει ο Στωρς μέσω των καταδρομικών «Λόντων» και «Σροποισάρ» άρχισαν ευρείες εκκαθαριστικές ενέργειες οι οποίες συγκεντρώσεις διαδύονταν βία με πολλά θύματα. Τα μέτρα καταστολής «απέφεραν» άλλους 6 νεκρούς. Αξίζει να μνημονεύσουν τα ονόματα τους. Είναι οι Παναγιώτης Δημητρίου και Κυριάκος Παπαδόπουλος από την Λεμεσό, ο Γιάννης Σαλλούμης από τα Μανδριά, ο Σάββας Χ' Λοϊζου από την Ζώδια, ο Μιχαήλ

Ιωάννου από τον Καραβά και ο Χαράλαμπος Φιολής από το Λευκόνοικο. Μερικοί από τους συλληφθέντες οι οποίοι εκρίθησαν «ιδιαίτερα επικίνδυνοι για την δημόσια ασφάλεια» απαλλάχσαν. Αυτοί ήταν οι Κερυνείας Κυπριανός, Κιτίου Νικόδημος, Διονύσιος Κυκκώτης, Θεοφάνης Θεοδότος βουλευτής, Γεώργιος Χ' Παύλου βουλευτής, Θεοφάνης Τσαγγαρίδης Πρόεδρος του σωματίου Ελλήνων εθελοντών και ο δημοσιογράφος υπέρ της ενώσεως οδοντογιατρός Θεόδωρος Κολοκασίδης.

Επίσης απαλλάχσαν και οι Κομμουνιστές ηγέτες Σκελάς και Βατυλιώτης. Το ερώτημα γιατί συλλήφθησαν, όχι μόνον δικό μας αλλά και του Πλουτή Σέρβα, αφού όχι μόνον δε έλαβαν μέρος στο κίνημα αλλά το πολέμησαν με παραπέμει στο ανάλογο περιστατικό της σύλληψης της ηγεσίας του ΑΚΕΛ κατά τον αγώνα της ΕΟΚΑ. Η απάντηση και το 1931 και το 1955 είναι η ίδια. Οι Άγγλοι δεν συμπαθούσαν βέβαια το Κ.Κ.Κ. (ΑΚΕΛ). Από την άλλη όμως δεν ήθελαν να μεταβληθεί σ' ένα περιθωριακό σχήμα χωρίς κομμιά απήχηση στον Κυπριακό χώρο λόγω της αντεθνικής στάσης του. Έτσι οι Άγγλοι αποφάσισαν και το 31 και το 55 να ηρωοποιήσουν τους ηγέτες του Κ.Κ.Κ. (ΑΚΕΛ) έτσι ώστε από υπόλογοι στα μάτια του λαού να γίνουν μάρτυρες και αγωνιστές. Αξίζει εδώ να επισημανθεί και η εκτίμηση της Κομμουνιστικής Κίνησης του 1931. Ο Μπέλα Κουν, πρόεδρος του βουλκανικού γραφείου της Κομμουνιστικής ηγεσίας σχετικά. «Ήταν η έγερση του 1931 ένα γνήσιο εθνικοαπελευθερωτικό κίνημα όπου είχαν αντιπαραταχθεί δύο στρατόπεδα. Από την μια το στρατόπεδο του λαού με τους απλούς αριστερούς κάτω από την ηγεσία των εθνικιστών και της εκκλησίας. Και από την άλλη το στρατόπεδο των ιμπεριαλιστών με σύμμαχο την ηγεσία του Κομμουνιστικού Κόμματος». Οι «αντιιμπεριαλιστές» είχαν και πάλι διαλέξει λάθος στρατόπεδο. Μετά την καταστολή του κινήματος «Αυτά τα γεγονότα αποτελούσαν σ' ένα όργιο οίσιων, συλλήψεων, εκτοπισμών και σκληροτάτων μέτρων. Πάνω από 3000 Ελληνοκύπριοι καταδικάσθηκαν σε βαρύτερες ποινές. Πολλές κοινότητες και άτομα υποχρεώθηκαν να πληρώσουν βαρεία πρόστιμα για την «αποκατάσταση των ζημιών». Το ποσό που κληθήκε να πληρώσει το Ελληνοκυπριακό στοιχείο της Λευκωσίας ανερχόταν στο τεράστιο για την εποχή ποσό των 34345 στερλινών. Οι όποιες συνταγματικές ελευθερίες αναστάλησαν οι δε δήμαρχοι και κοινοτάρχες εδιορίζοντο από την Αγγλική εξουσία. Ασκήθηκε γενική λογοκρισία τόσο στον τύπο όσο και στην προσωπική αλλη-

λογραφία. Κάθε συγκέντρωση πέραν των 5 ατόμων εκτός του εκκλησιασμού απαγορεύθηκε. Η χρήση των Καρπώνων των εκκλησιών επιτρέπονταν μόνον κατόπιν ειδικής άδειας, πολλοί δάσκαλοι απολύθησαν για την Ελληνόπρεση τους στάθ. Κάθε τι που είχε σχέση με την Ελλάδα - ακόμα και τα χρώματα των μαθητικών τετραδίων - διώχθηκε συστηματικά σε μια πρωτοφανούς έκτασης προσπάθεια να ανακοπεί ο ομφάλιος λώρος που συνέδεε την Κύπρο με την μητέρα Ελλάδα.

Το κίνημα του 31 προκάλεσε βαθυτάτη συγκίνηση στην μητροπολιτική Ελλάδα. Μεγάλες φοιτητικές ανητρεπτικές εκδηλώσεις έξεπασαν στην Αθήνα. Ο Ελλαδικός λαός με κάθε τρόπο εκδήλωνε την συμπάραση του στον αγώνα του αδελφού Ελληνοκυπριακού λαού. Πολλές προσωπικότητες από τον χώρο της πολιτικής και της διανοητικής ίδρυσαν την «Κεντρική Επιτροπή Κυπριακού Αγώνα» η οποία κράτησε ζωντανή στην συνείδηση του λαού της μητροπολιτικής Ελλάδας την αγωνιζόμενη Κύπρο. Ανάμεσα στους πρωτεργάτες της κίνησης αυτής ήταν ο Ναυάρχος Κουντουριώτης, ο Φίλιππος Δραγούμης, ο Μ. Αβέρωφ, ο Κωστής Παλαμάς, ο Παύλος Νιρβάνας και πολλοί άλλοι. Παρά ταύτα η αδηριτη και πολλές φορές όδλη ιστορική πραγματικότητα της πλήρους εξάρτησης της Ελλάδος ανάγκασε τον μεγάλο Ελευθέριο Βενιζέλο να καταδικάσει το κίνημα. Ήταν η ίδια ιστορική πραγματικότητα που λίγα χρόνια αργότερα ανάγκασε τον Βενιζέλο να μην επιτρέψει την αποβίβαση στην Ελλάδα του πρώτεργάτη των Οκτωβριανών Κιτίου Νικοδήμου Μιλωνά όταν ο σπείρας ιεράρχης επιστρέφοντας από το Λονδίνο και καθ' οδόν προς τα Ιεροσόλυμα πίστεψε πως είχε δικαίωμα να προσκυνήσει τα χρώματα της ελληνικής πατρίδας.

Τα γεγονότα του κινήματος του 31, οι διεργασίες που το προέβασαν και το ακολούθησαν και οι εξ' αυτού παρενέργειες σε πολύ αδρές γραμμές αναποδείχθηκαν πιο πάνω. Η υπόμνηση και αναφορά αυτή πρέπει να γίνεται συχνά γιατί αν τελικά η μνημη των ανθρώπων υποδεικνύεται αδύναμη, ιδιαίτερα όταν προς την κατεύθυνση αυτή έχει και την βοήθεια της πολιτείας, τα διδάγματα και η συμβολή που αφήνουν ωριμαμένα γεγονότα στο πέρασμα τους δεν αβήσουν στην πλήρη. Όταν μάλιστα από τις στάσεις του 1931 εθερμάνθηκε το Ενωτικό δημοψήφισμα και τράφησαν οι αγωνιστές της ΕΟΚΑ.